Česká literatura od poloviny 19. století

Mgr. Lenka Trtíková

Gymnázium, SOŠ a VOŠ
Ledeč nad Sázavou

esf evropský sociální fond v ČR
EVROPSKÁ UNIE
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

LADISLAV FUKS
Spalovač mrtvol

VY_32_INOVACE_06_2_10_CJ

Gymnázium, SOŠ a VOŠ
Ledeč nad Sázavou

Životopisné údaje

- 1923 - 1994
- autor psychologických próz
- maturoval na gymnáziu v Praze
- po válce vystudoval filosofii, psychologii a dějiny umění na FF UK
- vystřídal různá zaměstnání
- od roku 1963 se věnoval pouze literatuře

Tvorba

- má převážně autobiografické rysy
- značnou inspirací byly jeho zážitky z doby okupace a komplikovaný vztah k dominantnímu otci
- hlavním tématem většiny děl je konflikt člověka se zlem (válka, ideologie, touha po pomstě), téma úzkosti člověka ohrožovaného násilím a nesvobodou

- situace a chování postav často vyznívají absurdně a groteskně
- atmosféra próz bývá temná, tajemná až hororová
- mnohdy dochází k prostupování snu askutečnosti

Dílo (výběr)

Pan Theodor Mundstock (1963)

Mí černovlasí bratři (1964)

Variace na temnou strunu (1966)

Spalovač mrtvol (1968)

Vévodkyně a kuchařka (1983)

Spalovač mrtvol

- řadí se k tzv. druhé vlně válečné literatury
- klade důraz na psychologický vývoj postav
- v roce 1968 byla novela zfilmována

  (režie: J. Herz; scénář: L. Fuks, J. Herz; herci: R. Hrušínský, V. Chramostová)

Úkoly pro četbu knihy:

1. Kdy se příběh odehrává? Jak se v něm projevují historické události (jsou podrobně zobrazeny, jsou jen naznačeny, nejsou zmiňovány.....)? Ovlivňují tyto události život postav (pokud ano – jak)?
2. Charakteristika pana Kopfrkingla – jaký vztah má k rodině, manželce... Které svoje kvality zdůrazňuje? Jakým způsobem předvádí svoji citlivost, vznešenost kultivovanost? Podle jakých kritérií hodnotí ostatní lidi?

3. Jak chápe Kopfrkingl svoje zaměstnání? V jakých detailech se projevuje jeho zaujetí pro zaměstnání? Jak vnímá smrt? Jaké názory ho ovlivňují v jeho pohledu na život a smrt?
4. Ze kterých motivů můžeme usoudit, že se pan Kopfrkingl do jisté míry přetvařuje?
5. Doložte, že pan Kopfrkingl snadno a poměrně často přijímal cizí názory (nejen nacistické).
6. Co mělo vliv na to, že přejal názory Williho Reinkeho? Jak se pod vlivem těchto názorů změní postoj Kopfrkingla k sobě samému? Jak se projevuje vztah k jiným lidem?

7. Kterých činů se dopouští Kopfrkingl po té, co se promění jeho názory? Které jsou nejtragičtější? Jak Kopfrkingl obhajuje své činy?
8. Charakterizujte postavu Williho Reinkeho.
9. Vyberte pět motivů, které se v novele opakují. Pokuste se vysvětlit, jakou funkci toto opakování má? Které tři epizody jsou v textu nejvýraznější?
10. Vysvětlete, proč je novela označována jako horror. Vyhledejte příklady grotesky a absurdity.
11. Charakterizujte jazyk novely.

Ukázka I

„Víte, pane Strauss,“ usmál se pan Kopfrkingl na stůl, ozářený sluncem za korunou stromu, „pánbůh to s lidmi zařídil velmi dobře. To, že někteří trpí, je jiná věc, to zvířata trpí též. Mám doma jednu takovou nádhernou knihu ve žlutém plátně, j e t o k n i h a o T i b e t u, o tibetských klášteřích, o jejich nejvyšším vládci dalajlámovi, o jejich úchvatné víře, čte se v ní jako v bibli. Utrpení je zlo, které máme odstraňovat nebo aspoň zmírňovat, *zkracovat*, ale zlo pášou lidé, protože je obklopuje zeď, pro kterou nevidí světlo. Pánbůh to tak zařídil dobře.

Dobře, když řekl člověku, pomni, že jsi a v prach se obrátíš. Když ho stvořil z prachu a milosrdně mu dopřává, aby po všech těch strastech a trýzních, které mu život přinesl a uštědřil, po všech těch zklamáních a nedostatcích lásky … když mu milosrdně dopřává, aby se zase prachem stal. Takové krematorium, pane Strauss, je vlastně velmi bohumilá věc. Vždyť ono pomáhá pánubohu tu přeměnu v prach *uspíšit*. Představte si, že by byl člověk z nějaké netavitelné látky. Kdyby byl, prosím, pak si ho dávejte do země, ale člověk naštěstí netavitelný není. Víte, jak to dlouho trvá, než se člověk v zemi stane prachem?

Dvacet let a přitom celá kostra se nerozpadne. V krematoriu to trvá i s kostrou teď, když zavedli místo koksu plyn, pouhých pětasedmdesát minut. Lidé však namítají, že Kristus Pán také nebyl spálen, ale pohřben do země. No jo, pane Strauss," usmál se pan Kopfrkingl, „ale to bylo něco jiného. Já vždycky těmhle milým lidem říkám: Spasitele balzamovali, ovinuli plátnem a pohřbili ve skalním hrobě v jeskyni. Vás nikdo nebude pohřbívat v jeskyni, balzamovat, balit do plátna … Takový argument, pane Strauss, jako že rakev praskne tíhou hlíny a jak to pak asi bolí, když zem spadne na hlavu, takový argument ovšem neobstojí, vždyť ten člověk je ..." pan Kopfrkingl pokýval hlavou, „mrtev, ten už to necítí..."

Úkoly k rozboru:

1. Vyberte z ukázky motivy, které jsou typické pro postavu pana Kopfrkingla.
2. Dejte je do souvislosti s další charakteristikou této postavy.
3. Charakterizujte jazykovou stránku ukázky.

Ukázka II

„Máme, nejčistší, život před sebou. Máme, nadoblačná, otevřený svět. Je nám otevřeno nebe," ukázal na strop, jako by upozorňoval na hvězdy, nádherný obraz nebo zjevení, „nebe, na kterém za celých těch devatenáct let, co jsme spolu, nepřelétl jeden jediný mráček, nebe, jaké někdy vídám nad mým Chrámem smrti, když se v něm právě nikdo nespaluje. Ale v koupelně, všiml jsem si, mám rozbitý ventilátor, musím ho dát zítra spravit. Já jsem tam zatím dal provaz se smyčkou, aby šel ventilátor otevřít ze židle. (…) slyšíš ten krásný zpěv," ukázal na rádio, z něhož se nesla velká árie Lucie, „ jaká je to pravda, že umírá chud, kdo nepoznal krásu hudby, kdepak je Rosana..."

Po večeři pan Kopfrkingl nebeskou políbil a řekl:

„Pojď, nevýslovná, dřív než se svlékneme, připravíme koupelnu.“

A vzal židli a šli, dívala se na ně kočka.

„Je tu horko,“ řekl pan Kopfrkingl v koupelně a postavil židli pod ventilátor, „ asi jsem to přehnal s topením. Otevři ten ventilátor, drahá.“

Když Lakmé vylezla na židli, pan Kopfrkingl jí pohladil lýtko, hodil jí smyčku na krk a s něžným úsměvem jí řekl:

„Co abych tě, má drahá, oběsil?“

Usmála se na něho dolů, snad mu dobře nerozuměla, on se usmál též, kopl do židle a bylo to.

Úkoly k rozboru:

1. Vysvětlete, proč je tato scéna jednou z klíčových.
2. Co motivuje pana Kopfrkingla k tomu, že svou manželku zavraždí?
3. Vysvětlete, proč pan Kopfrking oslovuje svoji manželku Lakmé.

Zdroje:

- Fuks, Ladislav, *Spalovač mrtvol;* Vyd. 3. V Praze : Odeon, 2003. 142 s. ; . ISBN 80-207-1127-9 :.
- *Obsahy a rozbory děl : k Literatuře - přehledu SŠ učiva..* 1. vyd. Třebíč : Petra Velanová, 2006. Maturita. 255 s. ; ISBN 80-902571-7-8 :.
- Forst, Vladimír, a kol. *Lexikon české literatury : osobnosti, díla, instituce*. Praha : Academia, 1993. 589 s. ISBN 80-200-0468-8